

Lindqvist Judit Krisztina doktori dolgozata a dühről

A terjedelmes dolgozat magyar ismertetője:

A düh negatív megélésében kellemetlen emberi emóció és egyben biológiailag, pszichológiailag és szociálisan értékes és működőképes belső jelzés az egyénben, amely különböző provokáló és bosszantó élmények megélésének eredményeképpen affektív, kognitív, fiziológiai és viselkedésbeli reakciókezdmények, illetve impulzusok széles arzenálját hozza működésbe.

A dühösség, mint emóció tekinthető afféle kettős áldásnak, amelyről a kialakult tudati világunkat Platon, Aristotelész és aquinoi Szent Tamás napjai óta az elismerés és a csodálat, illetve az ítélet és a tilalom hangján szóltak. Ezen hétköznapi, fontos és szenvedélyes belső élmény, képzeletvilágunkban igazságtalanul párhuzamosult, illetve azonosult az emberi pszichopatológia, vagyis az elmebaj, személyiségzavar, az emberi kapcsolatok nehézségei és az erőszakra való hajlam különböző formáival.

A düh és a haragos indulat kutatási területét napjainkig jelentős fogalmi zavar és a tudományos kutatás érdektelensége nehezítette.

Dolgozatom bevezetesként sorra vesz számos, a klasszikus filozófia és a jelenkori tudomány által képviselt álláspontot, amely a dühös indulatra, illetve ennek pszichopatológiai párhuzamaira vonatkozik. A szemléltetett munka fő célkitűzése az volt, hogy létrehozza az első svédnyelvű fordítását a Novaco Anger Scale (NAS, 1998-as verzió), a Provocation Inventory (PI), és a State-Trait Anger Expression Inventory-2 (STAXI-2) pszichometrikus mérőeszközöknek (kérdőíveknek). A választott mérőeszközök a düh, a harag különböző, de egymást kiegészítő dimenzióit, illetve megnyilvánulási formáit vizsgálják. A NAS a dühös indulat kognitív elősegítésére, fiziológiai, testi velejáróira és viselkedésbeli reakció impulzusaira, illetve az ezen dimenziók tudatos kontrolljára összpontosít, a PI a különböző bosszantó helyzetek eredményeképpen kialakult reakció intenzitását méri, a STAXI-2 pedig a dühösséget alkalmankénti (state) és személyiségvonásbeli (trait) megélésre, kiélt és elfojtott megnyilvánulási formákra és kontrollra bontja.

A mérőeszközök svéd nyelvi szöveg és kulturális környezetbe történő átépítése

során a tézis tanulmányainak társ szerzői (Lindqvist, Dåderman és Hellström) együttműködtek az angol fordítóval és az eredeti amerikai mérőműszerek alkotóival, professzor Novacoval és professzor Spielberggerrel. A tézisben leírt munka során a NAS-1998-S, PI-S, és STAXI-2-S -ként rövidített svédnyelvű mérőműszerek pszichometrikai tulajdonságait illetően kerültek elemző, statisztikai megvizsgálásra két különböző, önként résztvevő csoportban: az első erőszakos bűncselekményekért elítélt és ezekért börtönbüntetésüket töltő felnőtt férficsoport (95 fő), a másik pedig erőszakos bűncselekményekért soha el nem ítélt egyetemi diák férficsoport volt (100 fő). Az svéd csoportok által vallott dühösség mértéke ezenkívül összehasonlításra került, úgy egymással, mint az eredeti, amerikai mérőeszközök segítségével összegyűjtött normatív csoportok megfelelő értékeivel. Eredményeink szerint a NAS-1998-S, PI-S, és STAXI-2-S mérőeszközök kielégítő pszichometrikai tulajdonságokkal rendelkeznek. A NAS-1998-S és a PI-S (de a STAXI-2-S nem) felépítésének struktúrájában nagymértékben egyezett az eredeti amerikai mérőműszerek felépítésével. A NAS-1998-S, PI-S és STAXI-2-S mérőműszerek különböző szintű alkotó elemei úgy viselkedtek (korreláltak) egymással, és más, konkurens mérőeszközök úgy egybeeső, mint eltérő teoretikai fókuszú alkotó elemeivel szemben, mint ahogyan azt az eredeti amerikai mérőeszközökkel kapcsolatos, korábbi tudományos munkák alapján elvárásainknak megfelelt. Ezenkívül megállapításra került az, hogy a NAS-1998-S, PI-S, és STAXI-2-S mérőeszközök által felbecsült dühösség szintje alapján a két résztvevő csoport tagjai, vagyis az erőszakos bűnözők és az egyetemi diákok, egymástól sikeresen elkülöníthetőek voltak. A jelen tézis eredményei az eredeti illetve a lefordított mérőeszközök közötti megfelelő szintű cross-kulturális egyezést és azonosságot sugallták. Feltételezéseinknek megfelelően, az erőszakos bűnözők csoportja a dühösség különböző megnyilvánulási formáinak és kognitív, fiziológiai és viselkedésbeli reakció dimenzióinak legmagasabb mértékéről, és az ezen haragos indulatok fölötti tudatos uralkodás illetve kontroll legalacsonyabb képességéről tett tanúbizonyságot.

Váratlan, de számos korábbi tudományos munka alapján logikusnak tolmácsolható eredmény volt a mindkét svéd csoport nagy mértékű hajlama a dühösség elfojtására és leplezésére (suppression). Az erőszakos bűnözők különösen magas pontszámot értek el a harag kognitív elősegítését és az általános haraggal való reagálás hajlamát mérő dimenziókon. A dühös indulat számos dimenziójának magas mértéke az erőszakos bűnözők esetében megerősítette azon korábbi kutatások eredményét, amelyek a pszichopatológia különböző formáinak jelenlétére hívta föl a figyelmet a bűnelkövetők csoportjainál. Mivel a dühös indulat fontos előjele illetve velejárója számos klinikai tünetnek és pszichiátriai betegségnek, a dühösség szisztematikus vizsgálata és kutatása fokozottabb figyelmet érdemelne a bűnelkövetőkre irányuló, svéd kutatásokban és a rehabilitációs munkában. Munkámmal, végső soron, erre kívántam felhívni a figyelmet.